

LAMIYƏ ŞIRZAD QIZI ƏHMƏDOVA
AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu
e-mail: ahmadovelsad@mail.ru

ŞƏRQİ ŞIRVAN ƏRAZISINDƏ İLK ORTA ƏSRLƏRDƏ DULUSÇULUQ

Açar sözlər: dulus, Şirvan, istehsal

Ключевые слова: гончар, Ширван, производство

Key words: potter, Shirwan, production

İlk orta əsrlərdə sənət sahələri içərisində dulusçuluq ən önəmli yerlərdən birini tutmuşdur. Dulus məmulatlarının hazırlanması üçün yararlı gil məmulatı Azərbaycanın demək olar ki, əksər bölgələrində bol olmuşdur. Dulus məmulatının hazırlanması üçün gillə yanaşı böyük kalorili yanacaq və su ehtiyatlarının bolluğu ölkənin hər yerində bu sənətin inkişafına sıçrayış vermişdir. Amma bununla belə bütün dövrlərdə olduğu kimi, ilk orta əsrlərdə də iqtisadi və siyasi hadisələr dulusçuluq sənətinin yüksəlməsinə və yaxud tənəzzülünə səbəb olmuşdur. Arxeoloji materialların təhlili göstərir ki, bu təsir keyfiyyəti aşağı salırsa da dulusçuluq məhsullarına olan yüksək tələbat istehsalın kəmiyyətə artmasına gətirib çıxarır. Bu sənət sahəsi Neolit dövründən başlayaraq minilliklər boyu bir inkişaf dövrü keçmişdir. Azərbaycanın təbii zənginliyi müxtəlif sənət növlərinin, o cümlədən dulusçuluğun da inkişafına əlverişli şərait yaratmışdır. Dulusçuluq başqa sənət sahələrinə nisbətən özünü daha yaxşı əks etdirir. Sənətkarlığın bu sahəsi şəhər və onunla əlaqədar olan ətraf əhalisinin ən geniş gündəlik tələblərinə xidmət etdiyi üçün xalqın mədəni və məişət həyatı ilə bilavasitə yaxından bağlıdır. Öz forma və tərkibi cəhətcə başqa arxeoloji materiallara nisbətən daha yaxşı qalmış ilk orta əsr gil məmulatı özündən əvvəlki və sonrakı dövr gil məmulatlarından fərqlənir (1, 15-22). Bu fərq əsasən gil məmulatının özündə deyil, onun texnologiyasında, xüsusilə formalaşmasında daha aydın hiss olunur. Belə bir vəziyyətə əsaslanan tədqiqatçıların əksəriyyəti bu dövrü dulusçuluqda düşkünlük, geriləmə dövrü kimi xarakterizə edirlər. Bu dövrün tədqiqatçılarından R.M.Vahidov, Q.İ.İone tənəzzülün başlıca səbəbini Qafqaz Albaniyası ərazisində Bizans imperiyası ilə Sasanilər arasında gedən müharibələrdə və köçərilən arasıkəsilməz basqınlarında əhalinin təsərrüfat və mədəniyyətinə bunların göstərdiyi mənfi təsiri də görürlər (2, 55-67). Q.M.Əhmədov həmin əsərlərdə cəmiyyətdə baş vermiş ictimai-iqtisadi proseslərdə R.B.Göyüşov dulusçuluğa xarici işğalçıların vurduğu zərbələrdə görürlər. İlk orta əsrlərdə dulusçuluqda əmələ gəlmiş durğunluq haqqında tədqiqatçıların fikirləri ilə qismən razılaşmaq olar. Burada əsas rolu şüşə istehsalının güclü intensivləşməsi qismən də olsa iqtisadi şərait oynamışdır.

Dulusçuluq sənətində baş vermiş belə kütləvi hal hər şeydən əvvəl istehsal qüvvələrində və münasibətlərində baş vermiş dəyişikliklərlə əlaqələndirilməlidir (3, 90). Ölkədə feodal istehsalı münasibətlərinin inkişafı onun ilk mərhələlərində təsərrüfatın müəyyən sahələrinə öz təsirini göstərməyə bilməzdi. Erkən orta əsrlərdə sənətkarlığın yenidən təşkili nəticəsində dulusçuluğa nisbətən zərgərlik, şüşə, ağacısləmə, metal emalı intensivləşir. Gil məmulatının istehsalı sahəsində baş verən tənəzzül təkcə Qafqaz Albaniyası ərazisində olmamışdır. Bu tənəzzül Orta Asiya, Qazaxıstan, Şimali Qafqazda aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı da müşahidə edilmişdir.

“Dulusçuluqda durğunluq” – bu dulus qab-qacaq çeşidinin azalması, onların texnoloji baxımdan korlanması, dulus təkərinin çox az tətbiq edilərkən əldə kobud hazırlanması ilə bağlıdır (4, 27-28). Bu dövrdə (yəni III-VIII dövrlərdə) dulus məmulatının keyfiyyəti qalxmaqdan əksinə geriləməyə başlayır. Bu geriləmə haqqında sənətkar arxeoloqlarımız müxtəlif fikirlər söyləyirlər. Bəziləri bunu göstərilən dövrdə sasanilərin, bizanslıların, xəzərlərin bir-biri ilə apardığı müharibələr və yaxşı sənətkarların xarici ölkələrə aparılması ilə bağlayırlar. Digər qrup alimlər bunun səbəbini dulusçuluqda natural formaya keçidlə əlaqələndirir ki, bu da guya bazarda dulus məmulatının aparılmasına səbəb olur. Bu da deyilənlərə görə, dulusçunun yüksək keyfiyyətli qab hazırlama həvəsini öldürür. Bunun əksinə isə fərdi istehsal irəliləyirdi. Əlbəttə, bunların hamısı baş vermiş və

bu, dürüst məlumatdır. Bu amillər dulus qab istehsalının keyfiyyətinə müəyyən qədər təsir edə bilərdi. Lakin bunun əsl səbəbi cəmiyyətdə olan dəyişiklik, onun yeniləşməsi idi. Bizcə bu amili də təhlil etmək müəyyən qədər yerinə düşərdi (5, 33-38).

Son arxeoloji tədqiqatların nəticəsi göstərir ki, eramızın II-III əsrlərindən etibarən Qafqaz Albaniyasında şüşə qab-qacağın geniş istehsalına başlandı. Eyni halı metal istehsalında da görmək mümkündür. II-III əsrdən sonra alban sənətkarları gözəl metal qablarla yanaşı, hətta ağacdan son dərəcə incə, nəfis və yüksək simmetriyalı məişət qabı istehsalına başladılar. II-III əsrlərdən yaranan bu yeni sənət sahələrinin meydana gəlməsi Albaniyada feodalizmin inkişafı ilə bağlı idi. Son dərəcə zərif olan şüşə qablar, metal və ağac məişət nümunələri nisbətən kobud və istehsalı çətin olan dulus qabları süfrədən sıxışdırmağa başladı. Şüşə, metal kuzə və piyalə, boşqablar süfrədən eyni adla olan dulus məmulatını çıxartdı (6, 150-152). Belə vəziyyətdə dulus qablar öz tətbiqini təsərrüfatda tapdı. Yeni dulus ustası artıq süfrə qabı yox, təsərrüfatda istifadə edilən iri küplər, bardaqlar, böyük həcmli xeyrələr, kuzə və sərkiçlər hazırlamağa başladı. Yeri gəlmişkən qeyd etməliyik ki, bunu arxeoloji qazıntıların yeni nəticələri də sübut edir. Beləliklə, albanların süfrəsində dulus qabının yerini nəfis şüşə, gözəl metal və zərif ağac qabları tutmağa başladı (7, 10). Ulu babamızın süfrəsi də cəmiyyət kimi yeniləşdi. Onların məişət və mətbəxi yeni, daha mədəni, dəbdəbəli bir mərhələyə qalxdı. Yeni süfrələrimiz başdan-başa olmasa da, əsasən şüşə, metal və zərif taxta qabların dəstindən ibarət oldu. Belə vəziyyətdə süfrədə kobud olan dulus qaba ehtiyac azaldı və bu əşya nümunələri öz vəzifəsini təsərrüfat sahələrində icra etməyə başladı. Təsərrüfatda işlədilən, yəni şum sürülmə, taxıl biçilmə prosesində, mal-qara sağınında, un yığılan, taxıl döyülən, boyama və s. sahələrdə istifadə edilən qabın gözəlliyinə olan ehtiyac bir o qədər də azaldı. Bununla belə qazıntılar zamanı kobud süfrə və mətbəx qablarına da rast gəlmək olur ki, bu da təbii hal idi. Hər şeydən əvvəl, bu keramik nümunənin süfrədən tam çıxmasını sübut edir. Digər bir ehtimalla onlar əhalinin ən kasıb zümərəsinə də məxsus ola bilərdi. Bunu dövrün orta təbəqələrinə də qismən aid etmək olar. Mütəxəssislərə görə, ilk orta əsrlərdə dulus təkəri də sıradan çıxmışdır (8, 27-31). Lakin geniş arxeoloji tədqiqat işləri zamanı aşkar edilən dulus məmulatının bir qisminin dulus təkərində hazırlandığı özünü tam aydınlığı ilə bildirir.

Şamaxı rayonu ərazisində III-IX əsrlərə aid dulus təkərinin üst dirəyi aşkar edilmişdir ki, bu da həmin fikrin əsassız olduğunu sübuta yetirir. Tapıntılar sübut edir ki, III-VIII əsrlərdə dulus təkəri dulus qablarının hazırlanmasında sözün əsl mənasında geniş formada tətbiq edilmişdir. Lakin bu sənət sahəsi öz vəzifəsini əsasən təsərrüfata yönəltdiyi, orada icra etdiyi üçün göstərilən çarxların sayı qismən azalmışdır (9, 15-27). Azərbaycan dulusçuluğunun inkişafında yerli zəmin, yeni qab-qacaq və odadavamlı gilə Azərbaycan zənginliyi, bisməsi üçün lazımı yanacaq materiallarının bolluğu, boyama vasitələrinin çoxluğu bu inkişafın əsasını təşkil edir.

Mingəçevir, Torpaqqala (Qax rayonu), Xuçbala (Quba rayonu), Qəbələ, Şamaxı və bu kimi yerlərdən tapılan dulus kürəsi və onun qalıqları gil məmulatının müqayisəli kimyəvi analizi, dulusçuya məxsus müxtəlif sənət alətlərinin və şəxsi möhürlərin tapılması Qafqaz Albaniyasında dulusçuluğun geniş inkişaf etdiyi və onun inkişaf etmiş feodalizm dövründə yüksək mərhələyə çatdığını sübuta yetirir.

Cənub-Şərqi Şirvanın ilk orta əsr abidələrində aparılan geniş arxeoloji tədqiqat işi zamanı orta və kiçik həcmli təsərrüfat küpləri, kuzələr, sərniçlər, vedrələr, ləyənlər, süddanlar, qazanlar, təkqulplu boşqablar, müxtəlif gil oyuncaq nümunələri də aşkar edilmişdir. Onu da qeyd etməliyik ki, bu dövrün dulus qabları əvvəlki dövr qabları ilə müqayisədə çox yaxşı bişirilirdi, bu da o dövr ustalarının peşəkarlığından söz açmağa belə imkan yaradır və alban dulusçuluq sənətinin ən yüksək mərhələyə qalxdığından xəbər verir. Cənub-Şərqi Şirvanda tapılan gil məmulatları içərisində analoqu olmayan yeni qablara da rast gəlinmişdir.

Bardaqlar: Əksəriyyət bardaqlar qəbirdən tapılmışdır. Forma və quruluşuna görə bardaqları üç qrupa ayırmaq olar. Birinci qrupa daxil olan bardaqlar kiçik həcmli olub uzunsov, ağızları dairəvidir. İkincilərin gövdəsi xoşal olub, ağız hissələri lüləkdir. Üçüncülər isə ağız novlu olan bardaqlardır. Birinci qrupa daxil olan bardaqlar kiçik həcmli olub, xarici görünüşünə görə uzunsov formalıdır. Ağız hissəsi dairəvi olub, qulpların bəziləri ağızdan gövdənin mərkəzini, digərləri isə

boğaz hissəsi ilə gövdənin döş hissəsini birləşdirir. Qabların oturacaqları yastıdır. Qulpları formalarına görə bir neçə qrupa bölmək olar: lentvari, yumru eşmə, kvadratşəkilli qulplar üstünlük təşkil edir. Bu qrupa daxil olan bardaqlar əsasən Şamaxının Şərgah, Xınıslı, Mingəçevirin təbəçəsindən IV-VI əsrlərə aid katakomba qəbirlərindən aşkar edilmişdir. Xınıslı daş qutu qəbirlərindən tapılan bardaqlar əl ilə formalaşdırılmasına baxmayaraq, çox səliqəli qablardır. Cənub-Şərqi Şirvandan tapılan bardaqlar öz forma və quruluşuna görə adı çəkilən ərazilərdən tapılan bardaqlara çox oxşayır. Maraqlıdır ki, buradan tapılan bardaqların əksəriyyətinin üzərində oxra izləri vardır. Orta həcmli bardaqların ağız və gövdələri bir qədər iri, rəngləri isə eynidir. Bu qablar üzərində ornamentlər daha çoxdur, bunların üzərində də oxra izləri nəzərə çarpır. Kiçik həcmli bardaqların hamısı əl ilə hazırlanmış, bir qədər orta və iri həcmliyə nisbətən kobuddur. Bu qabların bəzilərinə qabırğavari naxışlar çəkilmişdir ki, onlar üstədən aşağıya doğru olub bütün qabı qurşayır. Batıq yapma naxışlı qablar daha çox üstünlük təşkil edir ki, bunlar da ilk orta əsr dulusçuluq sənəti üçün xarakterikdir. Ağız dairəvi kiçik həcmli bardaqların müxtəlif formalı qulpları vardır. Xınıslı daş qutu qəbirlərindən bu cür bardaqlar daha çox tapılmışdır. Onların bəziləri boğazı dar yuxarıya doğru getdikcə qıf formasında açılır. Ağız dairəvi bardaqlar Mingəçevirdən, Xınıslıdan, Quba və Qusar rayonları ərazisindəki ilk orta əsr abidələrindən tapılmışdır.

Ümumiyyətlə, Şamaxı ərazisindən tapılan bardaqlar çox oxşardır. Xınıslı, Şərgah, Quşçu, Udulu daş qutu qəbirlərindən tapılan ağızı süddan biçimli qablar hazırlanma texnologiyasına görə və gilinin tərkibinə görə eyni tipdir. Bunların gövdələri orta həcmli, qulpu kvadrat və dairəvi, oturacaqları yastı, xarici səthinə müxtəlif yanma və cızma üsullarla naxışlar vurulmuşdur. Bu cür bardaqların xarici səthinə oxra çəkilmişdir. Oxra ilə bəzədilmiş belə qablar xüsusilə Udulu abidələrində daha çox gözə çarpır.

Gilqazanlar. Bunlar Cənub-Şərqi Şirvandan tapılan başqa qablara nisbətən azdır. Tapılan qazanların əksəriyyəti yaşayış yerində aşkara çıxarılmış və adi haldır ki, bütöv şəkildə deyil, ancaq hissələri əldə edilmişdir. Qazanların gilinin tərkibinə gəldikdə aydın olur ki, onu hazırlayan usta tərəfindən bəzən lil, bəzən iri çayqumu, bəzən də kövrək dağ daşlarının ovuntusu qarışdırılmışdır.

Qazanların hazırlanma üsuluna gəldikdə hələlik onların üç üsulla hazırlanması aşkar edilmişdir:

I. *Əl ilə hazırlanma üsulu.* Bu üsulla hazırlanmış qazanlar bir qədər kobud olmaqla yanaşı onların üzərində ustanın əl izi görünür.

II. *Dulusçuluqda ən qədim üsullardan olan toxuma üsulu.* Bu üsulla hazırlanmış qablar Azərbaycan ərazisində hələ Eneolit dövründən məlumdur. Bu üsul yaxın vaxtlara qədər davam edirdi.

III. *Dulus çarxından istifadə etməklə hazırlanan qazanlar.* Bu qazanlar üzərində dulus çarxının izi açıq-aydın görünür.

Birinci qrupa daxil olan qazanalarda his izləri vardır. Bu da həmin qazanalardan xörək bişirmək məqsədilə istifadə edildiyini göstərir. Ərazidə tapılan qazanların çoxu ikiqulpludur. Amma dördqulplu qazanalara da rast gəlinmişdir. Çox güman ki, bu qazanın böyüklüyü ilə əlaqədar olmuşdur. Cənub-Şərqi Şirvandan yalnız birinci qrupa daxil olan qazanlar tapılmışdır.

Dolçalar. Cənub-Şərqi Şirvanda az tapılan dulus məmulatlardan biri də dolça hesab edilir. Su üçün işlədilən bu qabların oturacağı hamar armudvari gövdəyə malik, qulpu əksər hallarda yastı olub, gövdə ilə boğazı birləşmişdir. Cənub-Şərqi Şirvandan qabırğavari naxışları olan darboğazlı dolçalar da aşkar edilmişdir. Gövdələri xoşal formalı, üzəri müxtəlif ornamentlərlə bəzədilmiş qabların üstləri şüyürlənmişdir. Bu cür dolçaların gili qırmızıdır. Daş qutu qəbirlərdən qara rəngli dolçalar aşkar edilmişdir ki, bunlar Xınıslı daş qutu qəbirlərindən tapılmış dolçalara çox oxşayır. Üzləri ornamentlərlə bəzədilmiş və şüyürə çəkilmiş, yaxşı bişirilmiş dolçalarla yanaşı, kobud ələ hazırlanmış çox bəsitləri də vardır. Bu formalı dolçalar ən çox Azərbaycanın ilk orta əsr abidələrindən Xınıslı daş qutu, Mingəçevirin katakomba və Yardımlı rayonu Yolocaq kəndinin küp qəbirlərindən aşkar edilmişdir. Azərbaycanın qədim abidələrindən tapılan dolçalar ilk orta əsr abidələrindən tapılan dolçalara çox oxşayır. A.M.Orucovun yazdığına görə onlar yalnız qulpunun necə yerləşməsi ilə fərqlənir.

Zoomorf qablar. Bu qablar xarici görünüşünə və hazırlanma texnologiyasına görə başqa qablardan fərqlənir. Zoomorf qablar Cənub-Şərqi Şirvanın həm yaşayış, həmçinin qəbir abidələrindən əldə edilmişdir. Zoomorf qabların əksəriyyəti ev heyvanlarına oxşadılmışdır. Tapılan zoomorf qablar oxşarlığına görə bir-birindən fərqlənir. Bu qabların bəziləri heyvan və ya quş formasında hazırlanmışdır. Elələri vardır ki, onların yalnız ağız, quyruq və ya ayaq hissələri oxşadılmışdır. Azərbaycanın qədim dövr zoomorf qablarını tədqiq etmiş M.Rzayev onların forma və quruluşunu nəzərə alaraq bir neçə qrupa ayırmışdır. O, qeyd edir ki, eramızdan əvvəl IV əsrdən eramızın IV əsrlərinə aid zoomorf qablar formaca müxtəlif olmaqla yanaşı, ustalar tərəfindən çox zövqlə hazırlanmışdır. Amma bu sözləri ilk orta əsrlərə aid etmək olmaz. Ona görə ki, bu dövrdə həmin qabların miqdarı kəskin şəkildə azalır və keyfiyyəti zəifləyir. Belə qablar Migəçevirin torpaq və küp qəbirlərindən, Xınıslıdan, İsmayilli və Şərgahdan daha çox tapılmışdır. Xınıslı və Şərgah yaşayış yerindən tapılan zoomorf qablar daha çox oxşardır. Bu oxşarlığı regional yaxınlıqla da əlaqələndirmək olar. Cənub-Şərqi Şirvanın Poladlı ərazisindəki daş qutu qəbirdən tapılmış bir zoomorf qab daha maraqlıdır. Zoomorfizm və antropomorfizm xüsusiyyətə malik gil fiqur daha çox cəlbedicidir. Burada sənətkar müxtəlif rəmzli totemləri və insan sifətinə məxsus əlamətləri cəmləşdirərək ümumiləşdirmiş və orijinal sənət əsəri yaratmışdır. Hələlik qab üzərində ümumi təsvir olunan üç heyvan növünü (qoç, xoruz və quş) və insanı ümumiləşdirmək mümkün olmuşdur. Qabın üzəri qırmızı boya ilə örtülmüşdür. Lülək hissəsi qoyun başı formasında təsvir edilmişdir. Alın hissəsinin əsas yerini qoşa buynuz tutur. Buruq-buruq buynuz uca tərəf təsvir edilmişdir. Buynuzun alt hissəsində burun və göz təsvir edilmişdir. Burun qaşla birləşir. Göz iki konsentrik çevrə vasitəsilə düzəldilmişdir. Baş hissədə olan buynuz, qaş, göz və burun yapma üsulu ilə əlavə edilmişdir. Gövdə hissəni isə muncuq qurşayır. Ağız dairəvi dəlik vasitəsilə göstərilmişdir. Arxa tərəfi isə bir növ toyuğu xatırladır. Qabın kənar hissəsində qanadı xatırladan iki çıxıntı vardır. Çıxıntının qurtaracağında dilik-dilik kəsmələr vardır ki, bu da bir növ qanadda olan lələkəri xatırladır.

Giltiyan. Bu qablar ilk orta əsrlər dövründə albanların məişətində ən geniş yayılmış saxsı məmulatı hesab edilir. Bu formalı qablardan həm məişət, həmçinin təsərrüfat sahələrində istifadə edilirdi. Belə qablardan biri 1 nömrəli daş qutu qəbirdən tapılmışdır. Tiyan içərisində boyaq izləri və boyanan kəndiri qarışdırmaq üçün istifadə edilən ağac var idi. Tiyan məmulatları içərisində bütöv gil qablarla bərabər, bu qabların hissələri də əldə edilmişdir. Bunlar əsasən yaşayış binalarının daxili və xarici hissələrindən aşkar edilmişdir. Çox güman ki, qablardan əsasən xəmir yoğurmaq, paltar yumaq məqsədilə istifadə edilmişdir. Yastı oturacağına malik qab aşağıdan yuxarıya doğru getdikcə genişlənir. Ağız hissəsi xaricə doğru qatlanmış vəziyyətdədir. İslək formalı qulpları çiyin hissəsi ilə ağızının kənarına bərkidilmiş vəziyyətdə olur. Üzərlərində müxtəlif formalı ornamentlərə rast gəlinir. Tiyanların gilinin tərkibi təmiz, yaxşı bişirilmiş, açıq qırmızı və boz rəngdə olur.

Cənub-Şərqi Şirvan ərazisində aparılacaq arxeoloji tədqiqatlar dulusçuluğun yeni formalarını yəqin ki, üzə çıxaracaqdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Ş.S.Əhmədov. "Pirsaatçay hövzəsinin ilk orta əsr arxeoloji abidələri. Bakı 2006, 76 s.
2. F.Osmanov. "Qafqaz Albaniyası antik dövr". Bakı, 1991, 46 s.
3. M.S.Əhmədov, R.M.Vahidov "Pirsaat hövzəsinin hesabatları" (1986, s. 90).
4. A.Ş.Orucov "Xınıslının ilk orta əsr gil qablarının naxışlanması üsulları." S.M.Kirov adına ADU Elmi əsərləri (tarix və fəlsəfə seriyası) Bakı-1967 №8, s. 27-28
5. P.M.Вахидов, В.ПлюФоменко «Средневековый храм в Мингечауре» МКА Т II Баку, 1951, s. 33-38
6. A.M.Orucov "Salmantəpə ilk orta əsr yaşayış yeri" AMM VIII s Bakı 1976, s. 150
7. S.Ə.Xəlilov, A.M.Orucov "Qusar rayonunun Hil kəndi ərazisindəki bəzi arxeoloji abidələr haqqında" Azərbaycan SSR EA xəbərləri 1977, №1 s.10

8. İ.M.Nərimanov “Gəncəşay rayonunun arxeoloji abidələri” Bakı 1959. 27-31

9. И.Гумел «Некоторые памятники раннебронзовой эпохи Азербайджана» КСИИМК 20, МОСКВА, с. 15-27

ЛАМИЯ ШИРЗАД КЫЗЫ АХМЕДОВА
Институт Археологии и Этнографии НАНА
e-mail: ahmadovelsad@mail.ru

Гончарное дело в раннем средневековье на территории Юго-Восточного Ширвана

Статья посвящена гончарному делу на территории Юго-Восточного Ширвана. Археологические раскопки показывают, что в раннем средневековье на территории Ширвана гончарное дело было одной из основных отраслей хозяйства. Во время археологических раскопок были найдены материально-культурные образцы - глиняный кувшин, горшок, кострюли и т.д. В статье автором также была рассмотрена причина упадка гончарного дела.

LAMIYA SHIRZAD KYZY AHMADOVA
The Institute of Archaeology and Ethnography of NANA
e-mail: ahmadovelsad@mail.ru

The pottery in the territory of South-Eastern Shirwan in the Early Middle Ages

The article is dedicated to the pottery of South – Eastern Shirwan. The archaeological excavations prove that pottery was one of the main part of the Shirwan agriculture in the Early Middle ages. During the archaeological excavations had found the artifacts – big pitcher, jug, pans and other ceramics in this territory. The reason of decline of pottery was written by the author in the article, too.

AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunu «Azərbaycanın ilk orta əsrlər arxeologiyası» şbəsinin 18 yanvar 2012-ci il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (protokol № 01)